

Kunst à la en Modern

PICASSO:

„ woeste onverbiddelijkheid,
waarmee met elke traditie afge-
rekend wordt.”

Laten wij proberen elkaar te begrijpen als wij over moderne kunst praten.

De meeste populaire artikelen over dit onderwerp missen hun doel, omdat aangenaam wordt dat iedereen het wel eens is over wat onder „kunst” en wat onder „modern” verstaan moet worden. Maar helaas is dit niet het geval. Vele misverstanden en vooroordelen maken de weg tot de moderne kunst voor het publiek tot een doolhof. Laten we proberen uit het labrynth te komen.

Niet alle tekenaars, lithografen, etsers, schilders en beeldhouwers, die aanspraak maken op de benaming „kunstenaar”, hebben recht op deze titel. Het lijkt mij daarom noodzakelijk erop te wijzen, dat als er in dit artikel sprake is van kunst, daarmee niet bedoeld wordt de kunst van het natekenen, de kunst om zonder fotografisch apparaat mensen en dingen te reproduceren, niet de kunst om aangenaam te zijn door op smaakvolle wijze voor te dragen wat men graag ziet, niet de kunst om op te voeden en te stichten.

In het algemeen worden door het publiek aan de kunstenaar eisen gesteld, waaraan hij niet kan voldoen als hij tracht ten uitvoer te brengen wat hij zich tot taak gesteld moet hebben, namelijk kunst te geven.

Zijn impopulariteit spruit daarom bijna altijd voort uit een verkeerd begrip van zijn functie in de samenleving.

Maar terwijl de consciëntieuze artiest geen concessies kan doen terwille van de publieke smaak, zijn er natuurlijk anderen, die het vak zeer goed verstaan, doch die het met de kunst niet zo nauw nemen.

Onder die anderen, die eigenlijk geen aanspraak meer kunnen maken op de titel

„kunstenaar”, omdat zij slechts versneden wijn schenken, zijn virtuozen, die met hun techniek het publiek en soms ook de would-be experts kunnen intimideren.

Het is begrijpelijk, dat de erekrans van het succes door publiek en pers (als publieke opinie) vrijwel steeds wordt uitgereikt aan de verkeerde. Dat juist de poseur, die rekening houdt met de smaak van het publiek, de erkenning krijgt die toekomt aan werkelijke kunstenaars.

Ik overdrijf niet. Men behoeft slechts de kunstbrieven in de kronieken en couranten van de laatste eeuw door te lezen om bewijzen in overvloed te vinden. Er is vrijwel geen schilder van enige betekenis geweest, die niet miskend, verdacht gemaakt en uitgestoten is. Noemt U ze maar, de grote namen uit de kunstgeschiedenis sinds 1840: Delacroix, Corbet, Millet, Turner, Whistler, Manet, Renoir, Degas, Lautrec, Gauguin, Cézanne, van Gogh. Allen hebben hun deel gehad van de publieke verachting. En van hen, aan wie lof werd toegezwaaid, die succesvol en geacht aan de kunstbehoefte van het publiek zijn tegemoet gekomen, zijn de namen nu weer lang vergeten. Het is daarom noodzakelijk om in de eerste plaats te wijzen op het

la Mode ne Kunst

VAN MEEGEREN:

*„ . . . niets . . . wat niet eerder
door anderen gegeven is”.*

verschil tussen „kunst à la mode” en „moderne kunst.”.

Laten wij om dit verschil toe te lichten het maar eens hebben over het verschil tussen de kunst van Van Meegeren en die van Picasso. Beide schilders hebben verleden jaar in Holland veel stof doen opwaaien. Van Meegeren meer door zijn publiciteitsstunts dan door zijn werk; Picasso ongewild door een niet door hem zelf gearrangeerde expositie van zijn latere schilderijen in het Stedelijk Museum in Amsterdam. Ze zijn het gesprek van de dag geweest en in vele artikelen in couranten en tijdschriften zijn ze aangevallen, verdedigd en behandeld. De publieke opinie was natuurlijk voor van Meegeren en tegen Picasso. Als er gescholden werd met „charlatan, poseur en oplichter”, dan kon men er bijna zeker van zijn, dat daarmee niet de „vervalser” maar de „vernieuwer” van de kunst bedoeld werd.

Men moet zich toch afvragen waarom de Hollandse Stavisky van de schilderkunst zoveel makkelijker geaccepteerd en verdedigd kon worden, dan de 66-jarige Spaanse schilder, die niets anders deed dan geheel teruggetrokken in zijn laboratorium zich wijden aan zijn experimenten voor een nieuwe kunst.

Op deze vraag is maar één antwoord: Picasso heeft geen rekening gehouden met de publieke smaak en niets gedaan om zich aangenaam te maken, terwijl van Meegeren zelfs geen onfatsoenlijke manier gemeden heeft om de aandacht op zichzelf te vestigen. Wij behoeven maar naar zijn werk te zien om te weten hoe men het publiek het best kan vleien en gelijk geven. Het is niet toevallig dat reproducties van Van Meegeren's werk in

grote oplage gedrukt en verkocht zijn, en thans vele Hollandse huiskamers versieren. Zijn kunst is niet moeilijk te begrijpen. Ze is zo vol gemeenplaatsen, dat iedereen zich er er vertrouwd mee kan voelen.

Het is ook begrijpelijk, dat het publiek gepateerd is door de virtuositeit, waarmee van Meegeren zijn Vermeer geschilderd heeft. Er zijn niet veel kopiïsten en vervalsers, die hem dat na zullen kunnen doen. Maar al mag men dan erkennen, dat hij vele kunsten verstaat, het bewijs van zijn kunstenaarschap is door deze imitatie van een groot schilder zeker niet geleverd.

Als wij van Meegeren als schilder beoordelen, dan moet hij beoordeeld worden niet naar wat hij na kan maken, maar naar wat hij zelf kan maken.

Van Meegeren's eigen werk laat zien, dat hij niets te geven heeft, wat niet eerder en beter door anderen voor hem gegeven is. Het bewijst dat hij de persoonlijkheid mist, die een eerste vereiste is voor het kunstenaarschap.

Staat men tegenover het werk van Picasso, dan is het eerste wat opvalt, dat men wel te maken heeft met een „vent”. Men mag zeer onaangenaam getroffen worden door de eigengereide onconventionele wijze waarop de „vieillard terrible” ons aanspreekt, maar al maakt hij het dan voor ons gevoel wel wat erg „Spaans”, als men niet geheel bevooroordeeld zich afsluit, dan zal men toch onder de indruk komen van de kracht van deze persoonlijkheid.

Ik moet erkennen, dat ik me zeer goed kan voorstellen, dat, als men zonder daarop voorbereid te zijn, ineens geconfronteerd

PICASSO:

Portret 1937.

wordt met het nieuwe werk van Picasso, men zich wat geïntimideerd en verontrust voelt. Ook ik, die toch enigermate vertrouwd was met het werk van deze schilder vóór 1938, voelde me wat onbehagelijk, toen ik het vorig jaar in de zalen van het Stedelijk Museum te Amsterdam ineens omringd was door deze onheilspellende schilderijen.

En het is logisch, dat een zekere tegenstand gewekt wordt als men zich ineens zo overdonderd voelt. Zonder verweer laat men zich door dat vreemde nieuwe maar niet dadelijk meeslepen. Het innerlijk protest stelt kritische vragen. Is dat nu wel allemaal nodig? Die rauwheid, die woeste onverbiddelijkheid, waarmede met elke traditie gebroken en afgerekend wordt. De wijze, waarop Picasso deformeert, kan aandoen als een moedwillig verscheurende vernietiging van de natuurlijke vorm. De manier waarop hij met grote vegen zwart en oker zijn kleur gebruikt, is in strijd met alles wat de esthetiek van vorige generaties ons bijgebracht heeft. Zo zullen er vele bezwaren rijzen. Picasso's

schilderijen lijken zo weinig op de schilderijen, waarmede wij vertrouwd zijn geraakt.

Maar als men niet geheel schilderkunstig ongevoelig is (zoals er muzikaliteit nodig is om muziek te appreciëren, zo moet men ook een gevoeligheid bezitten om visuele kunst te genieten), dan zal men toch langzamerhand gaan realiseren „dat het niet zo gek is als het eruit ziet.”

De onmenselijke-menselijke figuren blijken een monumentale grootte en statigheid te hebben. Men voelt een stemming als die, welke kan uitgaan van de magische sculpturen van natuurvolken. De zo brutaal aangebrachte vegen zwart en grijs en oker blijken een rijkdom van kleurnuancering te scheppen, die elke kunstliefhebber zal verrukken. Ook uit de andere schilderijen met felle kleurcontrasten (is een vergelijking met

VAN MEEGEREN:

Detail Moeder en Kind

PICASSO:

Vrouw met waaier, 1905.

atonale muziek gerechtvaardigd?) blijkt schilders-meesterschap.

Tenslotte zal men dan wel toe moeten geven, dat Picasso, ofschoon hij zich op onorthodoxe manier uit, even picturaal werkt als de schilders van vroeger.

Er zijn meer wegen, die naar Rome leiden. Misschien is de weg van Picasso met zijn zo menselijk natuurlijke tegennatuurlijkheid wel een kortere weg, al blijkt die ons nu nog moeilijk begaanbaar.

Ik hoop het later nog eens te hebben over de menselijke natuurlijke behoefte om in zijn zelfexpressie af te wijken van de natuurvormen.

Laten wij nu nog maar even bij Picasso blijven. De kracht van Picasso's persoonlijkheid blijkt niet alleen uit de kernachtige zuiver schilder-kunstige wijze, waarop hij zich

uitspreekt, maar vooral uit wat hij zegt. Het is moeilijk om dat wat er in zijn schilderijen te lezen is, voor iemand die zijn taal wil verstaan, in enkele woorden te omschrijven. Het is geen overzichtelijk politiek programma of een duidelijk geformuleerde geloofsbelijdenis.

Het is een levenshouding, die gecompliceerd is door de moeilijkheden van de tijd, waarin we leven, vol ambivalente gevoelens, sterke sympathieën en antipathieën. Menselijkheid zonder sentimentaliteit, militante vitaliteit, die zich weigert uit te spreken in versleten leuzen en gemeenplaatsen. Het is revolutionair, maar het spreekt alleen van veranderingen in en niet buiten de mens.

Als men in van Meegeren's werk altijd weer terugvindt de bevrediging van de triviale verlangens van de doorsnee mens, dan twijfel ik aan de mogelijkheid van een betere en eerlijker wereld, waaraan toch iedereen graag wil geloven. Picasso kan niet alleen het vertrouwen teruggeven in de mens van heden, maar hij licht een tipje van de sluier op, die de toekomst nog voor ons verborgen houdt.

S.

VAN MEEGEREN:

Portret, 1943.